

Koululaisten hoitojärjestelyt ja hyvinvointi 24/7-taloudessa

RIITTA-LEENA METSÄPELTO & ANNA RÖNKÄ & MARJA-LEENA LAAKSO

Nyky-yhteiskunnassa on paljon töitä, joita tehdään epätyypillisinä työaikoina. Kansainvälisten tutkimusten mukaan vanhempien epätyypillisillä työajoilla on kielteisiä vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Mikä on epätyypillisten työaikojen merkitys suomalaisille perheille ja lasten hyvinvoinnille? Tutkimukseen haastateltujen vanhempien mukaan epätyypilliset työajat ovat yhteydessä lasten käyttäytymisen ongelmiin, mutta niillä nähtiin myös positiivisia vaikutuksia.

.....

Johdanto

Koululaisten arkipäivää rytmittävät koulun oppitunnit ja niiden ulkopuolinen aika, joka voi kulua esimerkiksi perheen tai harrastusten parissa, kavereiden kanssa tai koululaisten iltapäivä- ja kerhotoiminnassa. Alakouluikäisten aamu- ja iltapäivätunteihin saattaa sisältyä myös yksin vietettyä aikaa kotona tai lähiympäristöissä vanhempien ollessa töissä, sillä koulupäivät ovat merkittävästi lyhempiä kuin vanhempien työpäivät keskimäärin. Suomalaisilla alakoululaisilla oppitunteja on noin 19–24 viikossa, vanhempien tyypillisin työmuoto on kokopäivätyö eli noin 39 työtuntia viikossa (Labour Force Survey 2012).

Kouluissa järjestetään iltapäivätoimintaa ja kerhoja, joiden tavoitteina on tarjota lapsille mielekäästä tekemistä ja lyhentää ilman aikuisten seuraa vietettyä aikaa aamuisin ja iltapäivisin. Nämä toimintamuodot ovat vakiintuneet viime vuosikymmenen aikana, ja ne tukevat merkittävästi suurta osaa suomalaisista perheistä vanhempien työn ja lasten tarpeiden yhteensovittamisessa, etenkin silloin kun vanhemmat työskentelevät päiväaikaan, klo 8–16 välillä nk. perinteisinä virka-aikoina (engl. *standard working time*).

Iltapäivä- ja kerhotoiminta vastaavat kuitenkin huomattavasti niiden perheiden tarpeita, joissa vanhemmat työskentelevät epätyypilliseen aikaan eli

aamuvarhaisella, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin (Iivonen 2009). Epätyypilliset työajat (engl. *non-standard working time patterns*) on liitetty viimeaikaisessa julkisessa keskustelussa niin kutsuttuun 24/7-yhteiskuntaan (Presser 2003; Strazdins & al. 2004). Vaikka epätyypillinen työaika ei ole radikaalisti yleistynyt eivätkä tutkimukset anna yksiselitteistä tukea väitteille 24/7-yhteiskunnan vahvistumisesta (Mustosmäki & al. 2011), kuluttajien palvelutarpeet, tietotekniikan laajentuminen, globalisaatio ja työaikojen sääntelyn väheneminen tarkoittavat, että palveluja tarjotaan ja työtä tehdään myös muina kuin virka-aikoina.

Epätyypillinen työaika on yleisintä terveys- ja sosiaalipalveluissa, vähittäiskaupassa sekä majotus- ja ravitsemusalailla (Tilastokeskus 2014). Tilastokeskuksen työolotutkimuksen mukaan noin joka kolmas palkansaaja Suomessa työskentelee epätyypillisinä työaikoina (Lehto & Sutela 2008) ja verrattuna Euroopan unionin keskiarvoon Suomessa tehdään vuorotyötä hieman yleisemmin. Epätyypillinen työaika koskee tutkimusten mukaan yhtä lailla lapsiperheitä kuin lapsettomia perheitä (Presser & al. 2008). Väestöliiton *Perhebarometri* kokosi yhteen perheiden ajankäyttötietoa vuodelta 2010. Selvityksen mukaan perheissä, joissa oli 7–17-vuotiaita lapsia ja nuoria, äideistä 30 prosentilla ja isistä 21 prosentilla oli epätyy-

pillisiä työaikoja sisältävä työ (Miettinen & Rotkirch 2012, 49).

Vaikka epätyypillinen työaika muovaa monen lapsiperheen arkea, suomalainen palvelujärjestelmä on rakennettu pitkälti päivätyötä tekevien näkökulmasta. Myös keskusteluissa ja tutkimuksissa koululaisten iltapäivähoidosta epätyypillistä työaikaan tekevät perheet ovat jääneet toistaiseksi vain vähälle huomiolle.

Se, miten epätyypillinen työaika sopii eri perheiden arkeen, riippuu tutkimusten mukaan monista tekijöistä, kuten vanhempien kasvatusvastuun jakautumisesta ja työaikojen ennakoitavuudesta (Tammelin & al. 2014; Murtorinne & al. 2014). Myös lasten iällä ja päivähoitopalvelujen saatavuudella on merkitystä (Li & al. 2014). Kansainvälisesti katsottuna suomalainen palvelujärjestelmä tukee hyvin epätyypillistä työaikaan tekeviä perheitä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia (Kröger 2011). Näiden perheiden käytössä on päiväkoteja, jotka ovat auki ympärivuorokautisesti tai laajennettuina aikoina. Kunnallista vuorohoitoa käyttää Suomessa noin 14 300 alle kouluikäistä lasta, mikä on 7 prosenttia kaikista kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista (Säkinen 2014).

Epätyypillisiin aikoihin työtä tekeville vanhemmille pienten koululaisten hoitojärjestelyt voivat kuitenkin aiheuttaa pulmia erityisesti perheissä, joissa on vain yksi vanhempi (Kröger 2005). Pienillä koululaisilla tarkoitetaan ensimmäisen ja toisen luokan oppilaita, jotka kehitystasonsa puolesta tarvitsevat aikuisten seuraa. Myös tätä vanhemmat lapset arvostavat aikuisen saatavilla oloa arjessa (Christensen 2002). Kuitenkaan oppivelvollisuusikäiset lapset eivät Suomessa ole oikeutettuja kunnalliseen päivähoitoon. Lasten päivähoitoa koskevassa laissa (36/1973, 2. §) todetaan, että päivähoitoa voidaan järjestää kouluikäisille lapsille, mikäli erityiset olosuhteet sitä vaativat, eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty. Käytännössä koululaisten päivä- tai vuorohoitoa on kunnissa tarjolla vaihtelevasti: suuri osa kunnista ei järjestä hoitoa koululaisille lainkaan; joissain kunnissa ilta- ja vuorohoitoa pyritään järjestämään kaikille sitä vanhempien työn tai opiskelun vuoksi tarvitseville lapsille; toisinaan mahdollisuus vuorohoitoon rajataan iltaisin ja öisin työskentelevien yksinhuoltajavanhempien lapsille.

Tämän tutkimuksen *ensimmäisenä* tavoitteena on selvittää alakoululaisten hoitojärjestelyjä silloin kun vanhemmat tekevät epätyypillistä työaikaan. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten paljon van-

hemmat käyttävät kotona tai kodin ulkopuolella tapahtuvaa epävirallista sukulaisten ja tuttavien tarjoamaa hoivaa tai yhteiskunnan järjestämiä hoitopalveluja, ja selvitetään, viettävätkö lapset vanhempien työssäoloaikaan yksin tai kavereiden kanssa ilman aikuisten läsnäoloa ja seuraa. *Toisena* tavoitteena on selvittää, miten vanhemmat kokevat epätyypillisten työaikojen sopivan perhetilanteeseensa eli millaisia haittoja ja hyötyjä työaikamuotoon liittyy. *Kolmantena* tavoitteena on tarkastella vanhempien työaikamuodon yhteyttä alakoululaisten sosioemotionaaliseen hyvinvointiin.

Lastenhoitojärjestelyt kouluikäisten perheissä

Systemaattista tietoa siitä, miten kouluikäiset lapset viettävät aikaa vanhempien ollessa töissä iltaisin, öisin ja viikonloppuisin, on hyvin vähän tarjolla. Kuten edellä todettiin, julkisin varoin toteutettua päivähoitoa ei kouluikäisille juuri ole saatavilla. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä vahvemmin perheet turvautuvat sukulaisiin ja muihin epävirallisiin verkostoihin silloin kun vanhemmat eivät esimerkiksi työssäolon vuoksi itse pysty hoitamaan lasta (Casper & Smith 2004). Myös kouluikäisille lapsille pyritään perheissä järjestämään aikuisten läsnäoloa ja seuraa vanhempien työssäoloajaksi. Tämä voi tapahtua rytmittämällä työaikoja siten, että päivätyötä ja epätyypillistä työaikaan tekevät puoliset vastaavat vuorollaan lastenhoidosta (Presser 2003), tai hyödyntämällä koulujen tarjoamaa iltapäivä- ja kerhotoimintaa (Iivonen 2009) tai sukulaisten, esimerkiksi isovanhempien tai vanhempien sisarusten, apua (Casper & Smith 2004). Jotkut epätyypillisen työn muodot, kuten yötyö, saattavat sijoittua vuorokauteen siten, että vanhempi on kotona lasten tullessa koulusta kotiin ja heidän valveillaolokanaan.

Kouluikäiset lapset saattavat myös viettää eripuituisia aikoja yksin kotona iltaisin, öisin tai viikonloppuisin, jolloin he joutuvat ottamaan vastuuta oman ruokailunsa järjestämisestä, harrastuksiin osallistumisestaan ja nukkumaanmenoajoistaan (engl. *self-care*; Mahoney & Parente 2009). Ilman aikuisen seuraa vietetyn ajan määrä tyypillisesti kasvaa lapsen varttuessa (Shumov & al. 2008), ja sen merkityksestä on esitetty vaihtelevia näkemyksiä. Yhtäältä on korostettu mahdollisuuksia, joita se tarjoaa lapsen itsenäistymiselle, vastuullisuuteen kasvamiselle ja omaehtoiselle oppimiselle

(Strandell & Forsberg 2005). Toisaalta on epäilty, ovatko esimerkiksi pienet koululaiset kykeneviä pitämään huolta itsestään (Pulkkinen 2002). Tällöin keskustelussa painottuvat kehitykselliset riskit, kuten turvattomuus, kielteiset vaikutukset koulusuoriutumiseen, ja isompien koululaisten kohdalla varhaiset päihdekokeilut ja muu riskikäyttäytyminen (Mahoney & Parente 2009). Jacquelynne Ecclesin (1999) mukaan itsenäisyyden ja itsemääräämisen lisääntyminen on yksi keskilapsuuden ja nuoruuden keskeinen kehitystehtävä, mutta varhaisella itsestä huolehtimisella on huomattu olevan myös kielteisiä yhteyksiä lasten hyvinvointiin (Shumov & al. 2008). Tutkimusten mukaan kouluikäiset lapset itse liittävät kotona yksin vietettyyn aikaan sekä kielteisiä että myönteisiä merkityksiä (Ruiz-Casares & Rousseau 2010; Strandell & Forsberg 2005): he arvostavat mahdollisuutta ”omaan aikaan”, mutta suuri osa lapsista pelkää ollessaan kotona yksin ja kokee sen turvattomana ja kyllästyttävänä.

Epätyypillisten työaikojen yhteys perheen arkeen ja lasten hyvinvointiin

Kansainvälisissä tutkimustuloksissa painottuvat havainnot, joiden mukaan vanhempien epätyypillisillä työajoilla on pääsääntöisesti kielteinen vaikutus lasten hyvinvointiin ja kehitykseen (Li & al. 2014), ja nämä vaikutukset koskevat myös kouluikäisiä lapsia. Kielteisiä yhteyksiä on havaittu sekä koulusuoriutumiseen (Hsueh & Yoshikawa 2007) että sosioemotionaaliseen hyvinvointiin (Strazdins & al. 2004), jolloin ongelmat voivat ilmetä erilaisina käytösongelmina tai sisäänpäin kääntyvinä ongelmina, kuten masentuneisuutena. Esimerkiksi JoAnn Hsueh ja Hirokazu Yoshikawa (2007) osoittivat yhdysvaltalaisella seuranta-aineistolla, että vanhemman työaikamuoto, jossa yhdistyi työn epäsäännöllisyys ja epätyypilliset työajat, oli yhteydessä kouluikäisten vähäisempään koulumenestykseen, kouluun kiinnittymisen pulmiin ja ulospäin suuntautuviin ongelmiin. Myös Lyndall Strazdins työryhmineen (2004) havaitsi, että mikäli toinen vanhemmista tai molemmat vanhemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina, 4–11-vuotiailla lapsilla oli kohonnut riski tunne-elämän ja käyttäytymisen pulmiin. Tämä yhteys säilyi, vaikka tutkimuksessa otettiin huomioon vanhempien sosioekonominen asema, työsuhteen laatu (kokopäivätyö, osa-aikatyö) ja lastenhoitojärjestelyt vanhempien työssäoloaikoina.

Vaikutusyhteyksiä voi selittää epätyypillisten työaikojen heijastuminen perheen arkeen. Epätyypilliset työajat voivat vähentää perheen yhteistä aikaa (Presser 2003) ja vaikeuttaa perheen jäsenille tärkeiden rutiinien syntymistä (La Valle & al. 2002; Wight & al. 2008). Iltavuorossa olevan vanhemman voi olla vaikea järjestää lasten ja vanhempien välisiä kiireettömiä yhdessäolon hetkiä, kuten iltasadun lukemista, pelailua tai yhteisiä ruokailuja (La Valle & al. 2002). Esimerkiksi Barbara Fiesen ja Marlene Schwartzin (2008) mukaan säännölliset yhteiset ruokailuhetket olivat yhteydessä hyviin suhteisiin vanhempien ja lasten välillä ja jopa lasten parempaan koulumenestykseen. Perherutiinit mahdollistavat yhteisten jaettujen merkitysten syntymisen, ja nämä merkityksenannot voivat olla tukemassa perheen jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta (Larson & al. 2006).

Epätyypillistä työaikaa tekevilla vanhemmilla voi myös olla vähemmän mahdollisuuksia olla tukena lastensa koulunkäynnissä ja harrastuksissa. Vanhemman voi olla vaikea seurata lapsen koulunkäyntiä, käydä koulun tapahtumissa ja tarvittaessa auttaa kotiläksyjen tekemisessä. Myös monet koulun järjestämät tapahtumat, kuten vanhempainillat, sijoittuvat aikoihin, jolloin esimerkiksi iltatyötä tekevät vanhemmat ovat töissä (La Valle & al. 2002; Wight & al. 2008). Pitkään jatkueksaan epätyypilliset työajat voivat heijastua kielteisesti koulusuoriutumiseen, esimerkiksi lasten luku- ja laskutaidon kehitykseen (Han & Fox 2011).

Epätyypillisten työaikojen kielteinen merkitys voi liittyä vanhemman omaan jaksamiseen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi Kelly Davis työryhmineen (2008) osoitti yhdysvaltalaisella aineistolla, että epätyypilliset työajat (erityisesti yötyö) liittyivät väsymyksen tunteisiin, parisuhteen ongelmiin ja kielteiseen siirräntään työn ja perheen välillä. Epätyypillistä työtä tekevät vanhemmat voivat myös tuntea tavallista enemmän työn ja perhelämän välistä ristiriitaa (Tammelin & al. 2014); vanhemmat tyypillisesti pyrkivät maksimoimaan perheen ja erityisesti lasten kanssa vietettyä aikaa (La Valle & al. 2002), ja epätyypillistä työtä tekevien vanhempien perheissä yhteisen ajan järjestäminen voi olla vaikeaa. Esimerkiksi Minna Salmi ja Johanna Lammi-Taskula (2011) havaitsivat, että vuorotyö lisää varsinkin äitien todennäköisyyttä kokea yhteisen ajan puutetta perheen kanssa. Isillä puolestaan vuorotyön kielteiset puolet liittyivät huoleen omasta jaksamisesta isänä. On havaittu, että vanhemmat pyrkivät kompensoimaan mene-

tettyä perheen yhteistä aikaa esimerkiksi vähentämällä omaa vapaa-aikaansa tai unen määräänsä olakseen enemmän yhdessä lasten kanssa (La Valle & al. 2002; Wight & al. 2008).

On kuitenkin huomattava, että epätyypillisten työaikojen merkitys perheisiin ja arjen sujumiseen riippuu monista tekijöistä eikä vaikutussuunta ole yksiselitteisesti myönteinen tai kielteinen. Esimerkiksi työtuntien sijoittuminen vuorokauden eri aikoihin vaikuttaa siihen, millaiseksi perhearki muodostuu (Presser 2003). Iltatyötä tekevät vanhemmat eivät useinkaan pysty osallistumaan perheen yhteisiin iltapuuhiihin ja -aterioihin (Rönkä & al. 2005), mutta ovat useammin läsnä aamuisin lasten lähtiesä kouluun. Yötyötä tekevät vanhemmat puolestaan ovat lasten koulupäivän jälkeen todennäköisemmin kotona kuin säännöllistä päivätyötä tekevät. Toisaalta he saattavat olla aamuisin unen tarpeessa, kun muu perhe herää aamutoimiin. Epätyypillistä työtä tekevien vanhempien arki onkin usein monimutkainen kudelma, jonka vaikutukset perhe-elämään ja lasten hyvinvointiin eivät ole suoraviivaisia. Vanhempien omat kokemukset työaikamuodon vaikutuksista perheeseen ja lapsiin sekä arviot lasten hyvinvoinnista ovatkin tärkeitä arvioitaessa epätyypillisen työn merkitystä perheissä.

Tutkimuskysymyksemme olivat seuraavat:

1. Miten epätyypilliseen aikaan työtä tekevät vanhemmat järjestävät kouluikäisen lapsensa hoidon silloin kun lapsi ei ole koulussa ja he itse ovat töissä?
2. Millaisia haittoja ja hyötyjä työaikamuotoon vanhemman kokemuksen mukaan liittyy?
3. Onko vanhemman työaikamuoto yhteydessä lapsen sosioemotionaalisiin hyvinvoinnin ongelmiin?

Tutkimuksen toteutus

Tutkittavat

Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Perheet 24/7 -hanketta, joka tutkii lasten sosioemotionaalista hyvinvointia ja perheen arkea 24/7-taloudessa vertailemalla epätyypillistä työaikaa tekevien vanhempien kokemuksia kolmessa eurooppalaisessa maassa (Kekkonen & al. 2014; Rönkä & al. 2014). Tietoa lasten hyvinvoinnista ja perheiden arjesta kerättiin vanhemmilta, vuoropäiväkotien työntekijöiltä ja lapsilta useilla eri menetelmillä (mm. verkkokysely, haastattelut ja kännykkäsovelus). Tässä artikkelissa käytimme aineistona van-

hempien verkkokyselyä, joka toteutettiin yhtäaikaaisesti Suomessa, Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa vuosien 2012 ja 2013 vaihteessa. Vanhemmat, joilla tuli olla vähintään yksi alle 13-vuotias lapsi, rekrytoitiin vuorohoitoa tarjoavien päiväkotien, työorganisaatioiden sekä ammattiyhdistysten kautta. Kyselyyn pystyivät vastaamaan tutkimukseen kutsuttujen lisäksi myös muut, jotka löysivät kyselyyn johtavan internet-sivun. Verkkokysely sisälsi kysymyksiä muun muassa työstä ja työajoista, lastenhoitojärjestelyistä, vanhemmuudesta, parisuhteesta ja lasten hyvinvoinnista. Mukaan kutsuttiin ensisijaisesti vanhempia, jotka työskentelevät epätyypillisinä aikoina, mutta vertailun vuoksi tutkimukseen rekrytoitiin myös säännöllistä päivätyötä tekeviä. Verkkokyselyyn vastattiin nimettömästi. Tutkittavat antoivat suostumuksen aineiston tutkimuskäyttöön.

Suomesta kyselyyn vastasi kaikkiaan 495 vanhempaa. Tämän tutkimuksen kohdejoukoksi valittiin vanhemmat, jotka vastasivat kyselyyn ajatellen koulua käyvää 6–12-vuotiaasta lastaan ja jotka asuivat yhdessä tämän lapsen kanssa (Kari-Vanhatalo & Pukkila 2013). Kohdejoukosta poistettiin vanhemmat, joiden työaikamuodosta ei ollut tietoa tai jotka eivät olleet aktiivisesti työelämässä. Tällä tavoin tutkimusjoukoksi valikoitui yhteensä 71 vanhempaa, joista 50 oli naisia ja 21 miehiä.

Työaikamuotoon liittyviä vastausvaihtoehtoja oli kuusi: 1) säännöllinen päivätyö, 2) vuorotyö (esim. kaksi- tai kolmivuorotyö), 3) säännöllinen iltatyö, 4) säännöllinen yötyö, 5) säännöllinen aamutyö ja 6) epäsäännölliset työajat. Tutkittavana olevista vanhemmista 22 teki säännöllistä päivätyötä. Epätyypillistä työaikamuotoa edustivat 25 kaksi- tai kolmivuorotyötä, 4 säännöllistä iltä-, yö-, tai aamutyötä, 1 joustavaa työaikaa ja 19 epäsäännöllistä työaikaa tekevää vanhempaa ($n = 49$). Taulukossa 1 on kuvattuna tutkimukseen osallistujien taustatiedot työaikamuodoittain luokiteltuna. Ristiintaulukointi ja χ^2 -testi osoitti, että työaikamuodot eivät eronneet toisistaan sukupuolen, kumppanin (avio-, avo- tai seurustelusuhte), työsuhteen laadun (pysyvä tai määräaikainen työsuhde) tai tutkimuskohteenä olevan lapsen sukupuolen tai iän suhteen. Sitä vastoin vanhempien koulutustausta ja tulotaso erosivat työaikamuodoittain. Epätyypillistä työaikaa tekevät vanhemmat olivat yliedustettuina ylioppilastutkinnon tai ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden ryhmässä (sovitettu jäännös 2,2) ja ali-edustettuina alemman/ylemmän korkeakoulututkinnon ja tohtorin/lisensiaatin tutkinnon ryhmässä (sovitettut jäännökset -2,1 ja -3,0). Lisäksi epä-

Taulukko 1. Tutkittavien taustatiedot ja niiden vertailu työaikamuodon mukaan.

	Työaikamuoto		Yhteensä	χ²	p
	Säännöllinen päivätyö n = 22	Epättyypilinen työ n = 49			
Sukupuoli					
Nainen	16	34	50	,081	,776
Mies	6	15	21		
Kumppani (avio-, avo- tai seurustelusuhde)					
Kyllä	18	39	57	,048	,827
Ei	4	10	14		
Koulutustaso ^a					
Peruskoulu	0	6	6	17,695	,001
Ylioppilastutkinto, ammatillinen perustutkinto	5	24	29		
Erikoisammattitutkinto	4	9	13		
Alempi- tai ylempi korkeakoulututkinto	9	8	17		
Tohtorin tai lisensiaatin tutkinto	4	0	4		
Tulotaso (nettotulot/kk) ^b					
1 500 € tai vähemmän	0	7	7	15,844	,007
1 501–2 000 €	4	20	24		
2 001–2 500 €	4	3	7		
2 501–3 000 €	3	7	10		
3 001–4 000 €	7	8	15		
4 001 € tai enemmän	3	0	3		
Työsuhteen laatu ^c					
Pysyvä	19	44	63	,471	,492
Määräaikainen	3	4	7		
Lapsen sukupuoli					
Tyttö	9	26	35	,897	,344
Poika	13	23	36		
Lapsen ikä					
6 vuotta	0	2	2	4,739	,578
7 vuotta	3	8	11		
8 vuotta	8	12	20		
9 vuotta	1	10	11		
10 vuotta	2	4	6		
11 vuotta	4	6	10		
12 vuotta	4	7	11		

^a Koulutustasoa koskeva tieto puuttui kahdelta epätyypillisistä työtä tekevältä vanhemmalta.

^b Tulotasoa koskeva tieto puuttui kahdelta epätyypillisistä työtä tekevältä vanhemmalta. Yksi säännöllistä päivätyötä ja kaksi epätyypillisistä työtä tekevää vanhempaa eivät halunneet antaa tulotasoa koskevaa tietoa.

^c Työsuhteen laatua koskeva tieto puuttui yhdeltä epätyypillisistä työtä tekevältä vanhemmalta.

tyypillisistä työaikaa tekevät olivat yliedustettuina pienituloisten luokassa (1 501€ – 2 000 €; sovitettu jäännös 2,0) ja aliedustettuina korkeimmassa tuloluokassa (yli 4 000 €; sovitettu jäännös –2,6).

Tutkimusaineisto ja muuttujat

Tutkittaviemme työn piirteitä verrattiin Tilastokeskukselta saatuihin vertailutietoihin. Tilastokes-

kuksen mukaan vuonna 2013 kaikista työllisistä (yhteensä 2 457 000) oli viimeisen neljän viikon aikana tehnyt iltatyötä 47, yötyötä 15 ja viikonlopputyötä 38 prosenttia. Tutkimusjoukosamme vastaavat osuudet olivat 86, 41 ja 86 prosenttia. Eroa selittää se, että tutkimukseemme haettiin nimenomaan epätyypillisistä työaikaa tekeviä vanhempia, ja säännöllistä työaikaa tekeviä

vanhempia pyydettiin mukaan vertailuryhmäksi. Otoksemme vastaa Tilastokeskuksen tietoja siten, että yötyö oli harvinaisin epätyypillisen työn muoto. Otoksemme ei kuitenkaan kaikilta osin vastaa Tilastokeskuksen vertailutietoja, jossa viikonlopputyö oli iltatyötä jonkin verran harvinaisempaa; tämän tutkimuksen otoksessa iltatyötä ja viikonlopputyötä tekeviä vanhempia oli yhtä paljon. Tutkimustuloksia onkin hyvä tarkastella pitäen mielessä aineiston rajoitukset, erityisesti sen pieni koko sekä viikonlopputyötä tekevien vanhempien suuri määrä.

Pienen tutkimusjoukon vuoksi tutkimus on luonteeltaan pääasiassa kuvaileva ja sisältää sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen piirteitä. Numeerisen aineiston avulla saatiin tietoa lastenhoitojärjestelyistä (tutkimuskysymys 1). Analyysia varten lapset jaettiin iän mukaan kahteen ryhmään: pienet alakoululaiset eli 6–8-vuotiaat (n = 33) ja isot alakoululaiset eli 9–12-vuotiaat (n = 38). Avoimin kysymyksiin pyrittiin tavoittamaan vanhempien epätyypilliselle työaikamuodolle antamia omakohtaisia merkityksiä ja kokemuksia, erityisesti haittoja ja hyötyjä (tutkimuskysymys 2). Likert-asteikollinen kyselylomake antoi tietoa vanhempien käsityksistä, jotka koskivat heidän kouluikäisen lapsensa sosioemotionaalista hyvinvointia (tutkimuskysymys 3).

Lastenhoitojärjestelyt

Verkkokyselyssä vanhempaa pyydettiin ajattelemaan lapsen hoitojärjestelyjä ennen ja jälkeen koulupäivän edellisen seitsemän päivän ajalta sekä merkitsemään rastilla, mitä lastenhoitomuuotoja perheessä oli käytetty (enemmän kuin yhden tunnin ajan), kun vanhempi oli ollut työssä tai opiskeli. Tätä selvitettiin kolmella kysymyksellä. Ensimmäisessä kysymyksessä vanhempaa pyydettiin merkitsemään *kotona* hoidettavan lapsen osalta, kenen kanssa lapsi oli ollut kotona. Vaihtoehtoja olivat puoliso tai toinen vanhempi, sukulainen, perhetuttava, lastenhoitaja, palkattu ei-ammattilaishoitaja, sisarus/ystävä tai yksin. Toisen kysymyksen vastausvaihtoehdot liittyivät *kodin ulkopuoliseen järjestettyyn hoitoon*, jolloin tiedusteltiin, oliko lapsi ollut joissakin seuraavista: päiväkodissa, vuoropäiväkodissa, esikoulussa, aamu- tai iltapäiväkerhossa tai perhe-/ryhmäperhepäivähoitajalla. Kolmanteen kysymyksen sisältyi tiedustelu lapsen *epävirallisesta hoidosta kodin ulkopuolella*. Vanhemmat vastasivat oliko lasta hoitanut etävanhempi, sukulainen, perhetuttu tai oliko lapsi ollut valvotussa harrastuksessa.

Aineistosta laskettiin kunkin lastenhoitojärjestelyn frekvenssit ja prosenttiosuudet. Lisäksi verrattiin ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -testillä, eroavatko lastenhoitojärjestelyt lasten ikäryhmissä (pienet vs. isot alakoululaiset). Analyysi kohdistui vanhempiin, jotka tekivät epätyypillistä työaikaa (n = 49). Näin saatiin tietoa siitä, millaisia lastenhoitojärjestelyjä epätyypillistä työtä tekevät vanhemmat käyttävät työssä ollessaan ja eroavatko lastenhoitojärjestelyt riippuen lapsen ikäryhmästä. Lisäksi säännöllistä päivätyötä ja epäsäännöllistä työaikamuotoa tekevien vanhempien osalta laskettiin yhteen, kuinka monia erilaisia lastenhoitojärjestelyjä perheissä oli tutkimusviikon aikana käytetty ja oliko työaikamuotojen välillä tässä suhteessa eroja.

Työaikamuodon haitat ja hyödyt perheelle

Epätyypillistä työaikaa tekevilta vanhemmilta kysyttiin, tekisivätkö he mieluummin säännöllistä päivätyötä. Vastausvaihtoehdot olivat 1 = kyllä, 2 = ei, 3 = en tiedä. Yhteensä 19 vanhempaa vastasi ”kyllä”, 24 vastasi ”ei”, ja viisi vanhempaa vastasi ”en tiedä”. ”Kyllä” tai ”ei” vastanneita pyydettiin avoimessa kysymyksessä perustelemaan vastauksensa (so. miksi haluaisit / et haluaisi tehdä säännöllistä päivätyötä?). Vanhemmilta kysyttiin lisäksi, sopivatko hänen työaikansa yhteen perheen vaatimusten kanssa. Vastausvaihtoehdot olivat 1 = erittäin hyvin, 2 = hyvin, 3 = melko huonosti, 4 = erittäin huonosti, 5 = en osaa sanoa. Epätyypillistä työtä tekevista vanhemmista 4 vastasi, että työaika sopii erittäin hyvin yhteen perheen vaatimusten kanssa. 14 vastasi ”hyvin”, 23 ”melko huonosti” ja 8 ”erittäin huonosti”. Vastaavat lukumäärät säännöllistä päivätyötä tekeville olivat 6, 11, 4 ja 1. Ristiintaulukointi osoitti, että epätyypillistä työaikaa tekevien mielestä työajat sopivat huomoinen yhteen perheen vaatimusten kanssa verrattuna päivätyötä tekeviin vanhempiin ($\chi^2 = 10,881$; $p = ,012$). Epätyypillistä työaikaa tekevät olivat yliedustettuina ”melko huonosti” ja aliedustettuina ”erittäin hyvin” -vastausvaihtoehdoissa (sovitettu jäännökset 2,3 ja -2,1). Niiltä, jotka ilmoittivat, että työaika ei sovi yhteen perheen vaatimusten kanssa, pyydettiin perusteluita avoimen kysymyksen avulla.

Epätyypillisen työaikamuodon *kielteisiä merkityksiä ja haittoja* tutkittiin teemoittelemalla kyselylomakkeen avoimet vastaukset, joissa vanhemmat perustelivat, miksi tekisivät mieluummin säännöllistä päivätyötä ja miksi työaika sopi huonosti yhteen perheen vaatimusten kanssa. Yhteensä

17 vanhempaa oli antanut perusteluita ensimmäiseen kysymykseen ja 28 jälkimmäiseen. Jos vastauksia oli käyttänyt samoja perusteluita kumpaankin kysymykseen, vastaukset yhdistettiin analyysivaiheessa. Työaikamuodon *myönteisiä puolia ja hyötyjä* analysoitiin avoimella kysymyksellä, jossa vanhemmat perustelivat, miksi eivät mielummin tekisi säännöllistä päivätyötä. Yhteensä 23 vanhempaa oli vastannut tähän kysymykseen.

Vastaukset avoimiin kysymyksiin koostuivat pääsääntöisesti yhdestä tai kahdesta virkkeestä. Avoimet vastaukset luettiin useaan kertaan, ja sen jälkeen ne teemoiteltiin informatiivisiin, toisistaan eroaviin luokkiin.

Lasten sosioemotionaalinen hyvinvointi

Tutkimuksessa käytettiin *Strengths and Difficulties* (SDQ; Goodman 1997) -kyselyä, jonka vanhemmat täyttivät osana verkkokyselyä. SDQ on lapsen tunne-elämän ja käyttäytymisen vaikeuksia ja vahvuuksia kartoittava kyselylomake. Siinä on 25 väittämää, joita arvioitiin asteikolla 1 = ei päde, 2 = pätee jonkin verran, 3 = pätee varmasti. SDQ:n perusteella muodostettiin kaksi sosioemotionaalisen käyttäytymisen vaikeuksia kuvaavaa muuttujaa. Sisäänpäin suuntautuvia ongelmia mitattiin keskiarvosummamuuttujalla, jonka väittämät koskivat *tunneoireita* ("Hänellä on monia huolia, näyttää usein huolestuneelta", Cronbachin $\alpha = ,73$). Ulospäin suuntautuvia ongelmia kartoitettiin kahdella asteikolla, jotka mittasivat *käytösoireita* ("Usein tappelee toisten kanssa tai kiusaa muita") ja *yliaktiivisuutta ja tarkkaavuuden vaikeuksia* ("Jatkuvasti hypistelemässä jotakin tai kimmurtelee paikoillaan"). Näiden kahden asteikon väittämistä muodostettiin keskiarvosummamuuttuja, jonka Cronbachin α oli ,88.

Aineisto analysoitiin käyttämällä kahta hierarkista regressioanalyysia, joissa sisäänpäin suuntautuvat ja ulospäin suuntautuvat ongelmat olivat selitettävänä muuttujina. Molemmissa analyysissa ensimmäisellä askelmalla regressiomalliin asetettiin taustamuuttujat, joiden vaikutus mallissa kontrolloitiin. Muuttujat olivat lapsen sukupuoli, lapsen ikä, vanhemman koulutustausta ja tulotaso. Näiden tekijöiden on aikaisemmissa tutkimuksissa osoitettu olevan yhteydessä ulospäin ja sisäänpäin suuntautuviin ongelmiin (esim. Bongers & al. 2003; Nagin & Tremblay 2001; Sourander & Helstelä 2005). Toisella askelmalla malliin asetettiin vanhemman työaikamuoto (säännöllinen päivätyö vs. epätyypillinen työaika). Tavoitteena oli

selvittää, selittääkö vanhemman työaikamuoto tilastollisesti merkitsevästi lasten ulospäin tai sisäänpäin suuntautuvia ongelmia.

Tulokset

Lastenhoitojärjestelyt

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, miten epätyypilliseen aikaan työtä tekevät vanhemmat järjestävät kouluikäisen lapsensa hoidon vanhemman ollessa töissä. Taulukossa 2 on eritelty vanhempien käyttämät lastenhoitojärjestelyt viimeisen viikon ajalta ikäryhmittäin. Yhtä lasta voi koskea useampi kategorioita, sillä lapsi oli voinut olla viimeisen viikon aikana hoidossa eri paikoissa eri ihmisten kanssa. Pienillä koululaisilla eniten mainintoja esiintyi kotona tapahtuvassa hoidossa, jossa lapsi yleisimmin oli sisaruksen tai ystävien kanssa. Lähes puolet (45,5 %) pienistä koululaisista oli viettänyt vanhempien työssäoloaikaa tällä tavoin. Noin kolmannes (36,4 %) lapsista oli ollut kotona toisen vanhemman tai puolison kanssa ja neljännes (27,3 %) oli ollut kotona sukulaisten hoidossa tai yksin. Lapset viettivät vanhemman työssäoloaikaa jonkin verran myös lastenhoitajan tms. hoidossa. Palkatun lastenhoitajan tai perhetutun hoito kotona oli selvästi harvinaisempaa. Isommilla koululaisilla kotona tapahtuva hoito jakautui melko samalla tavalla kuin pienemmällä lapsilla. Yksinolo oli isommilla koululaisilla prosentuaalisesti yleisempää ja sukulaisten tai lastenhoitajan hoito harvinaisempaa. Erot pienten ja isompien koululaisten välillä eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä.

Kodin ulkopuolella pienet koululaiset viettivät aikaa lähinnä kerhossa ennen koulua ja sen jälkeen (40,9 %). Isompien alakoululaisten kohdalla mainintoja kerhoihin osallistumisesta oli vain yksi (3,7 %), ja tämä ero ryhmien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Muu kodin ulkopuolella järjestetty virallinen hoiva (kuten vuoroahoito, päivähoito) oli harvinaista molemmissa ikäryhmissä.

Kodin ulkopuolella olevia epävirallisia hoitojärjestelyjä vanhemmat käyttivät hieman enemmän. Koululaiset viettivät vanhempien työssäoloaikaa jonkin verran sukulaisten luona ja ohjatuissa harrastuksissa ja lähes yhtä usein etävanhemman luona. Perhetuttujen antama hoito oli harvinaista molemmissa ikäryhmissä. Erot ikäryhmien välillä eivät olleet tilastollisesti merkitseviä.

Lopuksi selvitettiin säännöllistä päivätyötä ja

Taulukko 2. Epätavallista työaikaa tekevien vanhempien käyttämät lastenhoitojärjestelyt ja niiden vertailu lasten ikäryhmän mukaan.

Lastenhoitojärjestely	Vanhempi on käyttänyt lastenhoitojärjestelyä				χ^2	p
	Pienet alakoululaiset (n = 22)		Isot alakoululaiset (n = 27)			
	Freq.	%	Freq.	%		
Kotona						
Sisarusten tai ystävien kanssa	10	45,5	14	51,9	,199	,656
Toisen vanhemman tai puolison hoidossa (yhteinen koti)	8	36,4	11	40,7	,098	,754
Sukulaisen hoidossa	6	27,3	2	7,4	3,502	,061
Yksin	6	27,3	13	48,1	2,225	,136
Lastenhoitajan tai muun ammattilaisen hoidossa	4	18,2	1	3,7	2,773	,096
Perhetutun hoidossa	1	4,5	1	3,7	,022	,882
Palkatun lastenhoitajan (esim. lastenvahdin) hoidossa	1	4,5	0	0	1,253	,263
Kodin ulkopuolella järjestetyssä hoidossa						
Kerhossa ennen koulun alkua tai koulun jälkeen	9	40,9	1	3,7	10,331	,001
Lapsenvahdin hoidossa, perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäivähoidossa	2	9,1	1	3,7	,612	,434
Päiväkodissa tai lastentarhassa	1	4,5	1	3,7	,022	,882
Vuoropäiväkodissa	-	-	-	-	-	-
Esikoulussa tai varhaiskasvatusopetuksessa	-	-	1	3,7	,832	,362
Kodin ulkopuolella, jossa hoitaja oli						
Sukulainen	4	18,2	3	11,1	,495	,482
Ohjaaja valvotussa harrastuksessa	4	18,2	4	14,8	,101	,751
Toinen vanhempi (eronnut)	3	13,6	2	7,4	,513	,474
Perhetuttu	1	4,5	1	3,7	,022	,882

epäsäännöllistä työaikamuotoa tekevien vanhempien osalta, kuinka montaa erilaista lastenhoitojärjestelyä perheissä oli tutkimusviikon aikana käytetty vanhempien työssäoloaikana. Tulokset osoittivat, että joka neljännessä perheessä (25 %) selvittiin tutkimusviikosta yhdellä lastenhoitojärjestelyllä. Vielä tätäkin tavallisempaa oli käyttää kahta (28 %) tai kolmea (28 %) erilaista hoitojärjestelyä. Tätä useampien hoitojärjestelyjen käyttö oli selvästi harvinaisempaa. Neljää lastenhoitojärjestelyä käytti 10, viittä 3 ja kuutta lastenhoitojärjestelyä 6 prosenttia perheistä. Lastenhoitojärjestelyjen määrän vertailu työaikamuodoittain osoitti, että säännöllistä päivätyötä ja epätavallista työaikaa tekevien perheiden välillä ei ollut tässä suhteessa tilastollisesti merkitsevää eroa ($\chi^2 = 5,269$; $p = ,384$).

Työaikamuodon haitat ja hyödyt vanhemman kokemana

Yhteensä 28 vanhempaa kuvasi epätavalliseen työaikamuotoon liittyviä kielteisiä puolia ja haittoja, jotka teemoiteltiin sisällöllisesti toisistaan eroaviin pääluokkiin. Vanhemmat tuottivat yhteensä 50 kielteisiä puolia ja haittoja koskevaa mainintaa, jotka luokiteltiin kolmeen pääluokkaan: 1) ajankäyttöön liittyvät ongelmat, jotka luokiteltiin lisäksi kolmeen alaluokkaan, 2) vaikeudet lastenhoitojärjestelyissä ja 3) hankalat työajat.

Vanhemmat toivat eniten esille epätavalliseen työaikaan liittyviä ajankäytön ongelmia. Peräti 34 mainintaa luokiteltiin tähän pääluokkaan kuuluvaksi. Ensimmäinen ajankäytön ongelmien alaluokka koski perheen yhteisen ajan vähäisyyttä

(16 mainintaa), jolloin vanhempi on töissä, kun muu perhe ja lapset ovat kotona iltaisin tai viikonloppuisin. "Iltavuorot alkavat jo yhden jälkeen ja lapset eivät ole tulleet koulusta. Näinä päivinä en juuri näe lapsia ollenkaan." (8-vuotiaan pojan äiti). Perheen yhteisen ajan vähäisyys oli tyyppillistä arkena mutta kosketti myös viikonloppuja ja loma-aikoja: "Olen useana viikonloppuna töissä kun lapset ovat vapaalla" (8-vuotiaan tytön isä) ja "Harvoin omat lomat, tuskin koskaan, osuvat samaan aikaan kuin koulujen lomat" (12-vuotiaan pojan äiti). Toinen ajankäytön ongelmien alaluokka liittyi hankaluuteen järjestää omaa ajankäyttöä itselle sopivalla tavalla (13 mainintaa), sillä työn sijoittuminen viikon- ja vuorokauden aikaan saattoi olla epäsäännöllistä ja yövuorot edellyttävät lepäämistä päiväaikaan: "Ennen yövuoroa on nukuttava ja myös työvuoron jälkeen on nukuttava että jaksaa" (8-vuotiaan tytön isä). Vanhemmat kaipasivatkin säännöllisyyttä vuorokausirytmiiin ja parempia mahdollisuuksia suunnitella ajankäyttöä: "Aikatauluihin tulee usein muutoksia viime hetkellä. Koskaan ei voi tietää varmasti mihin aikaan työ loppuu ja on kotona. Jatkuviin yllätyksiin pitää varautua" (12-vuotiaan pojan äiti).

Kolmas ajankäytön alaluokka, johon luokiteltiin viisi mainintaa, liittyi vaikeuksiin olla riittävässä tavalla läsnä lasten elämässä: "Nuorimmainen pääsee koulusta 14.20, itse olen iltavuorossa, tulen n. 21.30 sitten ruvetaan tekemään läksyjä (jos on ollut niin vaikeita ettei itse osaa) väsyneenä ja kiire jo nukkumaankin. Myös kokeisiin lukeminen jää vähälle kun äiti ei ole patistamassa" (9-vuotiaan tytön äiti). Maininnoissa tuli esille se, että vanhemmat kokivat vaikeaksi osallistua lasten harrastuksiin, koulutyön tukemiseen tai ylipäänsä lasten asioihin.

Ajankäyttöön liittyvien ongelmien lisäksi epätyypilliseen työaikamuotoon liittyi vaikeuksia järjestää lastenhoitoa vanhempien ollessa töissä. Tähän pääluokkaan luokiteltiin kahdeksan mainintaa. 8-vuotiaan pojan äidin mukaan "iltavuoro ja viikonloppuvuorot hankalia, lapset keskenään, ei ole ketään aikuista heidän kanssa." Vaikeudet näkyivät edellä kuvatulla tavalla aikuisvalvonnan puutteena sekä siten, että vanhemmat joutuivat ajoittain ottamaan lapsia mukaan työpaikalle esimerkiksi iltaisin: "Yksinhoitajana en saa säännöllistä hoitoa lapselle yhtenä iltana viikossa ja lapsi joutuu olemaan mukana työssäni myöhään iltaan." (7-vuotiaan tytön äiti). Yksi vanhemmista ilmaisi, että lapsiperheen arki helpottuisi, mikäli

vanhempien työaika olisi suunnilleen yhtenäinen kouluaikojen kanssa.

Kolmanteen ajankäytön ongelmien pääluokkaan sijoittui vanhempien yleisellä tasolla ilmaisema kokemus epätyypillisistä työajoista hankalina ja huoolesti perhe-elämän kanssa yhteensopivina: kahdeksan mainintaa luokiteltiin kuuluvaksi tähän pääluokkaan. Näissä vastauksissa korostuivat esimerkiksi vuorotyön vaikeus: "Yövalvomisesta on tullut raskasta" (12-vuotiaan pojan isä); erittäin pitkät työvuorot: "Työaikani kestää pääsääntöisesti sopimusten mukaan 24 h" (6-vuotiaan pojan isä); ja epätyypillisen työaikamuodon yleinen ongelmallisuus perheen ja lasten kannalta: "Epäsäännölliset työajat haittaa perhe-elämää" (6-vuotiaan pojan isä).

Yhteensä 25 maininnassa kuvattiin epätyypilliseen työaikamuotoon liittyviä myönteisiä puolia ja hyötyjä, jotka teemoiteltiin kahteen pääluokkaan: 1) työaikojen sopivuus itselle ja 2) helpompi arki. Yhteensä 18 maininnassa kuvattiin epätyypilliset työajat sopiviksi esimerkiksi niiden vaihtelevuuden vuoksi: "Pidän vaihtelevuudesta ja kylästyisin työhöni jos jokainen päivä olisi samanlainen" (8-vuotiaan tytön äiti). Maininnoissa tuli myös esille esimerkiksi epätyypillisten työaikojen soveltuvuus juuri itselle: "En ole aamuihminen, joten iltavuoro sopii paremmin" (12-vuotiaan pojan isä). Toisaalta arvostettiin mahdollisuutta hoitaa omia ja perheen asioita rauhalliseen tahtiin ja ruuhkattomina aikoina: "Näin saan paremmin hoidettua muitakin asioita esim. virastoissa jne. Myös siivous kotityöt sujuu paremmin, kun voi rauhassa niitä tehdä" (11-vuotiaan pojan äiti).

Toiseen pääluokkaan kuuluvissa seitsemässä maininnassa tuli esille epätyypillisten työaikojen mahdollistama helpompi arki erityisesti lasten näkökulmasta. Työaikamuoto sopi hyvin joidenkin vanhempien elämäntilanteeseen, sillä se mahdollisti työvuorojen sovittelun lasten kannalta mahdollisimman sopiviksi: "Lasten ollessa pieniä pystyimme pelaamaan työvuoroilla niin, että hoitopäiviä tuli vähän ja saivat olla enempi jomman kumman vanhemman kanssa kotona" (10-vuotiaan tytön äiti). Yksi vanhempi mainitsi, että työaikamuoto koettiin myönteisenä asiana, vaikka sen ja perheen yhteensovittaminen tapahtui ajoittain oman hyvinvoinnin kustannuksella: "Vaikka yövuorot ovat välillä rankkoja, on hienoa olla kotona lasten tullessa koulusta ja sitten on ilat vapaana harrastuksiin ja muuhun tekemiseen." (11-vuotiaan pojan isä).

Yhteys lasten sosioemotionaaliseen hyvinvointiin

Vanhemman työaikamuodon yhteyttä lasten sosioemotionaaliseen hyvinvointiin tutkittiin hierarkkisella regressioanalyysillä. Regressiomalli selitti merkitsevästi lasten ulospäin suuntautuvien ongelmien tasoa ($F(5, 63) = 2,787; p = ,025$). Taulukossa 3 on esitetty standardoidut regressiokertoimet mallin viimeiseltä askeleelta, kun kaikki mallin muuttujat ovat mukana mallissa. Tulokset osoittivat, että vanhemman työaikamuodon lisääminen malliin toisella askelmalla lisäsi mallin selityssastetta merkitsevästi ($\Delta R^2 = ,14; p = ,002$) ja työaikamuodon standardoitu regressiokerroin oli tilastollisesti merkitsevä ($\beta = ,45; p = ,002$). Tulokset viittaavat siihen, että epätyypillistä työaika-
muotoa tekevien vanhempien lapsilla oli vanhempien raporttoimana enemmän ulospäin suuntautuvia ongelmia kuin säännöllistä päivätyötä tekevien vanhempien lapsilla. Tämän lisäksi myös vanhemman koulutustaso selitti ulospäin suuntautuvien ongelmien määrää ($\beta = ,30; p = ,035$). Oletusten vastaisesti vanhemman korkeampi koulutustaso oli yhteydessä ulospäin suuntautuviin ongelmiin. Malli selitti ulospäin suuntautuvien ongelmien määräästä 19 prosenttia. Regressiomalli ei selittänyt merkitsevästi sisäänpäin suuntautuvien ongelmien tasoa ($F(5, 63) = 2,335; p = ,053$). Sisäänpäin ja ulospäin suuntautuvia ongelmia kuvaavien muuttujien jakaumat eivät täysin täyttäneet normaalisuusoletusta, joten tulokset tarkastettiin logistisella regressioanalyysillä. Koska tulokset pysyivät muuttumattomina, tässä artikkelissa raportoitin hierarkkisen regressioanalyysin tulokset.

Pohdinta

Tämä on ensimmäinen suomalainen tutkimus, jossa tarkasteltiin empiirisen aineiston pohjalta epätyypillisten työaikojen merkitystä perheen arkeen ja lasten hyvinvointiin perheissä, joissa on kouluikäisiä lapsia. Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on syytä pitää mielessä tutkimusaineiston rajoitukset. Tutkimuksen otos on pieni, joten tuloksia ei voi pitää yleistettävänä. Lisäksi pienellä tutkimusjoukolla tilastollisesti merkitseviin eroihin on vaikeampi yltää. Tutkimus on luonteeltaan pikemminkin kuvaileva ja valottaa alustavasti epätyypillisten työaikojen merkitystä perheen arkeen ja kouluikäisten lasten hyvinvointiin.

Taulukko 3. Vanhempien työaikamuodon yhteys lasten ulospäin suuntautuviin ongelmiin: hierarkkinen regressioanalyysi.

Muuttujat	β	ΔR^2	R ²
ASKELE 1		,05	,05
Lapsen sukupuoli			
(1=tyttö, 2=poika)	,18		
Lapsen ikä	-,12		
Vanhemman tulotaso	,04		
Vanhemman koulutustaso	,30*		
ASKELE 2		,14**	,19
Epätyypillinen työaika-muoto			
(1=säännöllinen päivätyö, 2=epätyypillinen työ)	,45**		

Huom. β = standardoitu regressiokerroin mallin viimeiseltä askeleelta, kun kaikki mallin muuttujat ovat mukana mallissa.

ΔR^2 = selityssasteen (R^2) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana.

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tutkimustuloksemme osoittivat, että vanhempien epätyypillinen työaika muokkaa merkittäväällä tavalla koululaisperheiden elämää. Vanhempien työaikoina kouluikäiset lapset viettivät aikaa pääsääntöisesti kotona, joko sisarusten ja kavereiden tai toisen vanhemman kanssa tai yksin. Erityisesti pienet koululaiset viettivät koulupäivän jälkeisiä tunteja koulun iltapäivähoidossa ja -kerhossa. Vanhemmat näkivät epätyypillisissä työajoissa sekä hyviä puolia että haittoja. Hyvinä puolina mainittiin työaikojen sopivuus itselle sekä niiden mahdollistama sujuvampi arki. Haittapuolina nähtiin erityisesti perheen yhteisen ajan vähäisyys mutta myös vaikeudet lastenhoidon järjestämisessä ja työaikamuodon yleinen hankaluus oman itsen tai perheen kannalta. Vanhempien tekemä epätyypillinen työaika oli yhteydessä vanhempien raportointeihin lasten ulospäin suuntautuvista käyttäytymisen ongelmista.

Tyypillisimmin kouluikäiset lapset viettivät vanhempien työssäoloaikaa kotona. Tulos on hyvin linjassa Harriet Strandellin ja Hannele Forsbergin (2005, 612) 8-vuotiaisiin kohdistuneen tutkimuksen kanssa, jossa myös havaittiin että ”koti muodostaa useimpien lasten iltapäivien keskeisen tilan ja kiinnkohdan”. Kotona lapset olivat useimmin sisarusten tai kavereiden kanssa, mutta lasten yksinolo oli myös melko tavallista. Pienten

koululaisten vanhemmista noin neljännes ja isompien koululaisten vanhemmista liki puolet kertoi lapsen olleen yksin viimeisen viikon aikana. Yksinolon onkin todettu lisääntyvän iän myötä (Shumov & al. 2008).

Yksinvietetyn ajan pituudella ja sijoittumisella vuorokauden aikaan on oletettavasti lapselle merkitystä, vaikka aihetta koskevaa tutkimustietoa onkin vähän. Tämän tutkimuksen aineiston tarkempi tarkastelu osoitti, että lasten aika ilman aikuisen seuraa sijoittui yleisimmin iltopäivään eikä yksikään lapsi ollut viettänyt yöä yksin tai sisarusten seurassa tutkimusviikolla. Yhtenevästi Pirjo Paajasen (2001) tutkimuksen kanssa ilman aikuisen seuraa ja läsnäoloa oltiin yleisimmin muutamia tunteja, joskin tämän tutkimuksen aineistossa lapset olivat pisimmillään viettäneet aikaa kotona yksin tai sisarusten kanssa 9–10 tuntia. Aikaisempi tutkimus osoittaa, että yleensä ottaen lapset liittävät kotona yksin vietettyyn aikaan sekä myönteisiä että kielteisiä merkityksiä. Yhtäältä lapset kokevat sen ”omana aikana”, toisaalta siihen liittyy myös pelkoa ja turvattomuuden tunteita (Ruiz-Casares & Rousseau 2010; Strandell & Forsberg 2005).

Lastenhoitojärjestelyissä painottui lisäksi toisen vanhemman tai puolison antama hoiva kotona. Tämä voi olla merkki siitä, että säännöllistä päivätyötä ja epätyypillistä työaikaa tekevät puoliset rytmittävät työaikojaan ja siten myös lastenhoitovastuuta (Presser 2003). Taustalla voi olla vanhempien ymmärrettävä halu vähentää aikaa, jonka lapset viettävät ilman aikuisen seuraa. Sen kielteisinä puolina voi olla lastenhoidon kasautuminen yhden vanhemman vastuulle kerrallaan, jolloin arki voi tuntua kuormittavalta (Hattery 2001). Kodin piirissä lastenhoidosta saattoi huolehtia myös joku muu sukulainen. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että isovanhemmilla ja vanhemmilla sisaruksilla on tärkeä rooli lasten hoidossa silloin kun vanhemmat eivät työn vuoksi voi hoitaa lapsia (Casper & Smith 2004). Sitä vastoin yhteiskunnan tarjoaman hoivan, kuten vuorohoidon, käyttäminen oli tässä tutkimuksessa harvinaista.

Tämä oli odotettu tulos, sillä tällaista hoivaa ei suomalaisessa palvelujärjestelmässä pääsääntöisesti ole tarjolla kouluikäisille lapsille. Kodin ulkopuolella pienet koululaiset viettivät aikaa lähinnä kerhossa ennen koulua ja sen jälkeen. Havainto on hyvin linjassa niiden selvitysten kanssa, joissa on tarkasteltu aamu- ja iltopäivätoiminnan ja kerhotoiminnan yleisyyttä peruskouluissamme.

Toimintaan osallistuvia lapsia on paljon, vaikka se vastaakin heikommien lastenhoitotarpeita, joita epätyypillistä työaikaa tekevien vanhempien perheissä on (Iivonen 2009). Koulun järjestämä ohjattu toiminta voi vähentää lasten yksinoloaikaa vanhempien ollessa esimerkiksi iltatyössä, mutta ei ratkaise esimerkiksi öisin tai viikonloppuisin työtä tekevien vanhempien lastenhoitojärjestelyjen haasteita.

Lastenhoitojärjestelyjen tarkastelu osoitti lisäksi, että työssä käyvät vanhemmat joutuvat toisinaan käyttämään monenlaisia järjestelyjä sovitukseen yhteen työssäolotunnin ja lasten hoivan tarpeet. Joka neljännessä tutkitussa perheessä lapsella oli yhden tutkimusviikon aikana ollut vain yksi hoitojärjestely, mutta tavallisempaa oli kahden tai kolmen hoitojärjestelyn yhdistelmä. On huomattava, että tässä suhteessa säännöllistä päivätyötä ja epätyypillistä työaikaa tekevät perheet eivät eronneet toisistaan. Kysymys voi olla aineiston pienestä otoskoosta, joka ei riitä havaitsemaan todellista eroa ryhmien välillä. Vaihtoehtoisesti on mahdollista, että säännöllistä työaikaa tekevien vanhempien perheissä on aidosti tarvetta monille erilaisille hoitojärjestelyille, sillä vanhempien työssäoloaika on myös näissä perheissä tavallisesti lasten koulupäivää lyhyempi. Näin ollen mahdolliset erot epätyypillistä työaikaa ja säännöllistä työaikaa tekevien perheiden välillä eivät niinkään liittyisi eri hoitojärjestelyjen määrään vaan niiden kestoon, muotoon ja ajoittumiseen vuorokauden aikaan. Tämän selvittämiseksi tarvitaan jatkotutkimusta isommalla tutkimusjoukolla.

Vanhempien kokemuksissa oli nähtävissä sekä epätyypillisten työaikojen myönteiset että kielteiset puolet. Enemmistö epätyypillistä työtä tekevästä vanhemmista koki työaikamuodon sopivan huonosti yhteen perheen vaatimusten kanssa, mutta läheskään kaikki vanhemmat eivät vaihtaisi epätyypillistä työaikaansa säännölliseen päivätyöhön. Epätyypillinen työaika mahdollisti ”oman ajan”, joka joillekin vanhemmille on hyvin tärkeää (La Valle & al. 2002, 31). Se koettiin joissakin tapauksissa myös perheen kannalta toimivaksi ratkaisuksi, sillä se mahdollisti esimerkiksi vanhemman läsnäolon kotona lasten koulupäivän jälkeen. Kiinnostavaa olikin, että epätyypilliset työajat joissakin perheissä mahdollistivat toimivan ajankäytön – edellä kuvatulla tavalla – mutta useat vanhemmat liittivät työaikoihin myös suuria ajankäytöllisiä haasteita. Tämä vahvistaa havainnon siitä, että perheiden tilanteet epätyypillisen työn ja per-

heen yhteensovittamisessa ovat moninaisia ja niiden värittymiseen myönteisesti tai kielteisesti vaikuttavat monet tekijät (Li & al. 2014). Ajankäyttöön liittyvinä haittapuolina nähtiin perheen yhteisen ajan vähäisyys ja vaikeus osallistua lasten koulunkäyntiin ja harrastuksiin, mikä aikaisempien tutkimusten mukaan voi heijastua kielteisesti vanhemman ja lapsen välisen suhteen laatuun ja lapsen koulusuoriutumiseen (Li & al. 2014). Ivana La Valle ja kumppanit (2002) havaitsivat, että vanhemmat pitivät yleisesti lasten kanssa vietettyä aikaa tärkeänä, jopa tärkeämpänä kuin omaa tai puolison kanssa vietettyä aikaa. Erityisesti koulupäivän jälkeiset tunnit koettiin erityisinä, sillä silloin oli tilaisuus vaihtaa kuulumisia ja olla apuna kotitehtävien tekemisessä (La Valle & al. 2002).

Laadullisen aineiston analyysi toi lisäksi esille, että epätyypilliset työajat aiheuttivat joissakin perheissä lastenhoidon järjestämiseen liittyviä vaikeuksia, joista ainakin lasten jättäminen kotiin työajaksi ilman aikuisen läsnäoloa oli asia, joka herätti vanhemmissa huolta. Saattaa olla, että ainakaan pienimmät koululaiset eivät vielä ole riittävän kypsiä ottamaan vastuuta oman ruokailunsa järjestämisestä, harrastuksiin osallistumisestaan ja nukkumaanmenoajoistaan (Pulkkinen 2002). Vanhempien epätyypilliset työajat olivatkin suuntaa-antavasti yhteydessä lasten ulospäin suuntautuviin ongelmiin, mikä on havaittu myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Stradins & al. 2004). Yhteyden takana voi olla yhtäältä epätyypillistä työtä tekevien vanhempien vähäisempi läsnäolo kotona ja lasten elämässä (Presser 2003) tai vanhemman uupumus ja jaksamisen pulmat (Davis & al. 2008), jotka heijastuvat kielteisesti lasten hyvinvointiin. On myös mahdollista, että epätyypillisinä työaikoina työskentelevä vanhemman voi olla päivätyötä tekevään verrattuna hankalampaa luoda arkeen pysyviä rutiineja ja toteuttaa siten myönteistä vanhemmuutta (Rönkä & al. 2015), mikä saattaa heijastua lasten hyvinvointiin.

Lasten ulospäin suuntautuvat ongelmat olivat odotusten ja aikaisemman tutkimuskirjallisuuden vastaisesti yhteydessä vanhempien korkeamman koulutustasoon. Tätä yhteyttä saattaa selittää taustalla oleva kolmas tekijä, esimerkiksi työtuntien määrä. On mahdollista, että korkeasti koulutetut työntekijät tekevät pitkiä työpäiviä ja ovat sen vuoksi vähemmän läsnä lapsen arjessa, mikä näkyy lasten käyttäytymisen pulmina. Tutkimuksessamme havaittiin myös, että epätyypil-

listä työaikaa tekeville vanhemmille näytti olevan tyypillistä sekä alhainen koulutustaso että matala tulotaso, joiden tiedetään olevan yhteydessä perheen vähäisempään hyvinvointiin. Aikaisemmissa tutkimuksissa toimeentulo-ongelmien on havaittu heijastuvan vanhempien keskinäiseen suhteeseen ja vanhemmuuden laatuun (esim. Leinonen 2004). Toisaalta lapsen hyvinvoinnin mittarina tässä tutkimuksessa olivat vanhempien arvioinnit eivätkä objektiiviset mittarit lapsella havaituista pulmista. Jatkossa tärkeää onkin pyrkiä tavoittamaan lapsen ilmaisemaa hyvinvointia sekä lapsen kokemuksia heitä kuormittavista ja tukevista tekijöistä vanhempien epätyypillisen työajan kontekstissa.

Kuten edellä on todettu, tutkimuksen rajoituksena on aineiston pieni koko, joka rajoitti tutkitavan ilmiön hienosyisempää tarkastelua. Esimerkiksi epätyypillistä työaikaa ei ollut mahdollista jaotella erityyppisiin työaikamuotoihin (iltatyö, yötyö, epäsäännölliset työajat jne.). Lisäksi tilastollisissa analyyseissä ei pystytty huomioimaan monia tekijöitä, joiden on aikaisemmissa tutkimuksissa havaittu muuntavan epätyypillisten työaikojen ja lasten hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa epätyypillisten työaikojen omaavalintaisuus, vanhemman mahdollisuus vaikuttaa työaikoihinsa sekä yksinhuoltajuus. Yhtenä puutteena erityisesti lasten sosioemotionaalisen hyvinvoinnin vaikutusten tarkastelussa oli aineiston poikittaisluonne. Pitkittäisaineisto mahdollistaisi uusien näkökulmien tarkastelun, esimerkiksi miten kauan vanhemmat ovat tehneet epätyypillistä työaikaa. Myös lasten kokemusten kuuleminen olisi tuonut tutkimukseen arvokasta lisätietoa epätyypillisten työaikojen merkityksestä perheiden ja lasten elämässä.

Tulosten perusteella 24/7-talouden merkitykseen kouluikäisten lasten perheissä on syytä kiinnittää tarkempaa huomiota. Ainakin joissakin perheissä työn ja lasten tarpeiden yhteensovittaminen on vaikeata, mikä voi heijastua kielteisesti lasten hyvinvointiin ja näkyä tässä ja aikaisemmissa tutkimuksissa havaittuina ulospäin suuntautuvinä ongelmina (Hsueh & Yoshikawa 2007; Stradins & al. 2004). On tarpeen kehittää työelämää perheystävällisempään suuntaan siten, että lapsiperheiden vanhemmilla olisi mahdollisuuksia vaikuttaa työaikoihinsa ja tarvittaessa välttää sellaisia työaikamuotoja, jotka ovat huonosti lasten tarpeiden kanssa yhteen sovitettavissa. Lainsäädännön

ja yhteiskuntapolitiikan alueella on kriittisesti arvioitava palveluiden ympärivuorokautisen saataavuuden tarvetta, sillä suomalainen palvelujärjestelmä ei tällä hetkellä tue kattavasti kouluikäisten

lasten perheitä, joissa vanhemmilla on epätyypillinen työaika. Erityisesti pienten koululaisten kohdalla palvelujen tarjoaminen helpottaisi merkittävästi lapsiperheiden arkea.

Saapunut 9.10.2014

Hyväksytty 12.12.2014

KIRJALLISUUS

- Bongers, Ilja & Koot, Hans & van der Ende, Jan, & Verhulst, Frank: The normative development of child and adolescent problem behavior. *Journal of Abnormal Psychology* (2003): 112, 179–192.
- Casper, Lynne & Smith, Kristin: Self-care: Why do parents leave their children unsupervised? *Demography* (2004): 41(2), 285–301.
- Christensen, Pia Haudrup: Why more 'quality time' is not on the top of children's lists? The 'qualities of time' for children. *Children & Society* 16 (2002): 2, 77–88.
- Davis, Kelly & Goodman, Benjamin & Pirretti, Amy & Almeida, David: Nonstandard work schedules, perceived family well-being, and daily stressors. *Journal of Marriage and Family* 70 (2008): 4, 991–1003.
- Eccles, Jacquelynne: The development of children aged 6 to 14. *The Future of Children* (1999): 30–44.
- Fiese, Barbara & Schwartz, Marlene: Reclaiming the family table: Mealtimes and child health and well-being. *Social Policy Report* 22 (2008): 4, 3–19.
- Goodman, Robert: The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 38 (1997): 5, 581–586.
- Han, Wen-Jui & Fox, Liana: Parental work schedules and children's cognitive trajectories. *Journal of Marriage and Family* 73 (2011): 5, 962–980.
- Hattery, Angela: Tag-team parenting: Costs and benefits of utilizing nonoverlapping shift work in families with young children. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services* 82 (2001): 4, 419–427.
- Hsueh, JoAnn & Yoshikawa, Hirokazu: Working non-standard schedules and variable shifts in low-income families: Associations with parental psychological well-being, family functioning, and child well-being. *Developmental Psychology* 43 (2007): 3, 620–632.
- Iivonen, Esa: Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuus, toiminnan laatu ja muutostarpeet. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:8.
- Kari-Vanhatalo, Pauliina & Pukkila, Heidi: Vanhempien epätyypillisten työaikojen yhteys kouluikäisen lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 2013.
- Kekkonen, Marjatta & Rönkä, Anna & Laakso, Marja-Leena & Tammelin, Mia & Malinen, Kaisa: Lapsiperheet 24/7-taloudessa. S. 52–69. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014 -kirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014.
- Kröger, Teppo: Hoivaköyhyys yksinhuoltajaperheissä: kenelle lastenhoito-ongelmat kasautuvat? S. 206–232. Teoksessa Takala, Pentti (toim.): Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 2005.
- Kröger, Teppo: Defamilisation, dedomestication and care policy: Comparing childcare service provisions of welfare states. *International Journal of Sociology and Social Policy* 31 (2011): 7/8, 424–440.
- Labour Force Survey 2012. Euroopan komissio. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Labour_force_survey_overview_2012 (luettu 19.9.2014)
- Larson & Reed, Branscomb, Kathryn & Wiley, Angela: Forms and functions of family mealtimes: Multidisciplinary perspectives. *New Directions for Child and Adolescent Development* 2006: 1–15.
- La Valle, Ivana & Arthur, Sue & Millward, Christine & Scott, James & Clayden, Marion: Happy families? A typical work and its influences on family life. Bristol: The Policy Press, 2002.
- Lehto, Anna-Maija & Sutela Hanna: Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977–2008. Helsinki: Tilastokeskus, 2008.
- Leinonen, Jenni: Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. *Psykologia* 39 (2004): 3, 176–195.
- Li, Jianghong & Johnson, Sarah & Han, Wen-Jui & Andrews, Sonia & Kendall, Garth & Strazdins, Lyndall & Dockery, Alfred: Parents' nonstandard work schedules and child well-being: A critical review of the literature. *Journal of Primary Prevention* 35 (2014): 1, 53–73.
- Mahoney, Joseph & Parente, Maria: Should we care about adolescents who care for themselves? What we have learned and what we need to know about youth in self care. *Child Development Perspectives* 3 (2009): 3, 189–195.
- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna: Yhteistä aikaa etsimässä: Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos: Katsauksia E 42, 2012.
- Murtorinne-Lahtinen, Minna & Moilanen, Sanna & Tammelin, Mia & Rönkä, Anna & Laakso, Marja Leena: The double edged sword of mother's non-standard work hours to family time. Arvioitavaksi lähetetty käsikirjoitus, 2014.
- Mustosmäki, Armi & Anttila, Timo & Oinas, Tomi, & Närtti, Jouko: Job quality trends in Europe. Implications for work-life balance. S. 17–41. Teoksessa Drobnic, Sonja & Guillén, Ana (toim.): *Work-life balance in Europe: The role of job quality*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2011.
- Nagin, Daniel, & Tremblay, Richard: Parental and early

- childhood predictors of persistent physical aggression in boys from kindergarten to high school. *Archives of General Psychiatry* 58 (2001): 4, 389–394.
- Paajanen, Pirjo: Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin. Perhebarometri 2001. Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos E12, 2001. Presser, Harriet: Working in a 24/7 economy: Challenges for American families. New York: Russell Sage Foundation, 2003.
- Presser, Harriet & Gornick, Janet & Parashar, Sangeeta: Nonstandard work schedules in twelve European countries: A gender perspective. *Monthly Labor Review* 131 (2008): 83–103.
- Pulkkinen, Lea: Mukavaa yhdessä: Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 2002.
- Ruiz-Casares, Monica & Rousseau, Cecile: Between freedom and fear: Children's views on home alone. *British Journal of Social Work* 40 (2010): 8, 2560–2577.
- Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla & Sallinen, Marjukka: Vanhempien työ ja lasten hyvinvointi. S.170–186. Teoksessa Takala, Pentti (toim.): Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Kelan erillisjulkaisuja, 2005.
- Rönkä, Anna & Laakso, Marja-Leena & Tammelin, Mia & Metsäpelto, Riitta-Leena & Sevon, Eija & Turja, Leena, & Poikonen, Pirjo-Liisa: Aikuisten työ rytmittää lasten arjen. *Hyvinvointikatsaus* (2014): 1, 36–43.
- Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Sevon, Eija & Metsäpelto, Riitta-Leena & May, Vanessa: Positive parenting and parenting stress among working mothers in Finland, the UK and the Netherlands: Do working time patterns matter? Arvioitavaksi lähetyttyä käsikirjoitus, 2015.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna: Job quality, work-family tensions and well-being: the Finnish case. S. 120–146. Teoksessa Drobnic, Sonja & Guillén, Ana (toim.): Work-life Balance in Europe: The Role of Job Quality. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2011.
- Shumow, Lee & Smith, Thomas & Smith, Cecil: Academic and behavioral characteristics of young adolescents in self-care. *Journal of Early Adolescence* 29 (2008): 2, 233–257.
- Sourander, Anre & Helstelä, Leila: Childhood predictors of externalizing and internalizing problems in adolescence. *European Child & Adolescent Psychiatry* 14 (2005): 8, 415–423.
- Strandell, Harriet & Forsberg, Hannele: Kohti kurinalaista lapsuutta? Kysymys pienten koululaisten iltapäivien (uudelleen) määrittelystä. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005): 6, 610–623.
- Strazdins, Lyndall & Korda, Rosemary & Lim, Lynette & Broom, Dorothy & D'Souza, Rennie: Around-the-clock: Parent work schedules and children's well-being in a 24-h economy. *Social Science & Medicine* 59 (2004): 7, 1517–1527.
- Säkkinen, Salla: Lasten päivähoito 2013: Kuntakyselyn osaraportti. Helsinki: THL, Tilastoraportti 16/2014.
- Tammelin, Mia & Malinen, Kaisa & Rönkä, Anna & Verhoef, Melissa: Work schedules and work-family conflict among dual earners in Finland, the Netherlands, and the United Kingdom. Julkaistavaksi hyväksytty käsikirjoitus. *Journal of Family Issues*, 2014.
- Tilastokeskus 2014. Työvoimatutkimus, epätyypilliset työajat. Sähköpostitiedonanto yliaktuaari Liisa Larja 29.10.2014.
- Wight, Vanessa & Raley, Sara & Bianchi, Suzanne: Time for children, one's spouse and oneself among parents who work nonstandard hours. *Social Forces* 87 (2008): 1, 243–271.

SUMMARY

Riitta-Leena Metsäpelto & Anna Rönkä & Marja-Leena Laakso: Child care arrangements and well-being of school-aged children in a 24/7 economy (Koululaisten hoitojärjestelyt ja hyvinvointi 24/7-taloudessa)

Conducted as part of the Families 24/7 research project, this study examined the implications of parents' non-standard work schedules for family life and the well-being of school-aged children. A non-standard work schedule refers to working early mornings, evenings, nights, and weekends. The study sample consisted of Finnish parents (50 women, 21 men), 49 of whom had non-standard work schedules and 22 regular daytime work. The data was collected using a web survey including questions about child care arrangements, the positive and negative consequences of non-standard work schedules for family life, and children's socio-emotional well-being.

The results showed that when parents were working non-standard hours, their school-aged children (aged

6–12) were most often at home with siblings or friends, with the other parent or relatives, or in self-care. The younger children also spent time in after-school programmes or extracurricular activities. Some parents thought that non-standard working hours suited them very well, enabling a relaxed and easy-going family life. Conversely, lack of family time, difficulties with child care arrangements, and unsuitable working hours for oneself or for the family were listed as the negative aspects of non-standard working schedules. Hierarchical regression analyses indicated that parents' non-standard working schedules were associated with children's higher level of externalizing problems (as reported by the parents). These findings should, however, be replicated in future studies with larger samples.

Keywords: 24/7 economy, non-standard working schedules, school-aged children, socio-emotional well-being, externalizing problems.